УДК 657:005.95

СОЦІАЛЬНИЙ АУДИТ У ТЕОРЕТИЧНОМУ ПОЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

©2018 АГАВЕРДІЄВА Х. Ф., ІВАНІСОВ О. В., ЛЕБЕДИНСЬКА О. С.

УДК 657:005.95

Агавердієва Х. Ф., Іванісов О. В., Лебединська О. С. Соціальний аудит у теоретичному полі соціальної відповідальності

Метою даної роботи є обґрунтування необхідності проведення соціального аудиту на вітчизняних підприємствах Обґрунтовано актуальність та необхідність проведення соціального аудиту в контексті соціальної відповідальності бізнесу. Досліджено теоретичне обґрунтування поняття «соціальний аудит». Узагальнено особливості проведення соціального аудиту у визначених підсистемах соціально-трудової сфери, використовуючи особливості зарубіжного досвіду. Перспективами подальшого дослідження на рівні аналізу є вивчення особливостей організації проведення соціального аудиту при здійсненні господарської діяльності сучасними підприємствами. У прикладному аспекті ще недостатньо вивченими залишаються конкретні механізми та технології соціального аудиту.

Ключові слова: *аудит, соціальний аудит, соціальна відповідальність, соціально-трудові відносини, корпоративна соціальна відповідальність.*
Рис.: *1.* ***Бібл.:*** *14.*

Агавердієва Халіда Файдинівна *– кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та соціальних наук, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)*

Іванісов Олег Вікторович *– кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та соціальних наук, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)*

Лебединська Олена Сергіївна *– кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та соціальних наук, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)*
E-mail: *lebedinskayls@ukr.net*

УДК 657:005.95

Агавердиева Х. Ф., Иванисов О. В., Лебединская Е. С. Социальный аудит в теоретическом поле социальной ответственности

Целью данной работы является обоснование необходимости проведения социального аудита на отечественных предприятиях. Обоснована актуальность и необходимость проведения социального аудита в контексте социальной ответственности бизнеса. Исследовано теоретическое обоснование понятия «социальный аудит». Обобщены особенности проведения социального аудита в определенных подсистемах социально-трудовой сферы, используя особенности зарубежного опыта. Перспективами дальнейшего исследования на уровне анализа является изучение особенностей организации проведения социального аудита при осуществлении хозяйственной деятельности современными предприятиями. В прикладном аспекте еще недостаточно изученными остаются конкретные механизмы и технологии социального аудита.

Ключевые слова: *аудит, социальный аудит, социальная ответственность, социально-трудовые отношения, корпоративная социальная ответственность.*
Рис.: *1.* ***Библ.:*** *14.*

Агавердиева Халида Фаиддиновна *– кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и социальных наук, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеца (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)*

Иванисов Олег Викторович *– кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и социальных наук, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеца (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)*

Лебединская Елена Сергеевна *– кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и социальных наук, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеца (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)*
E-mail: *lebedinskayls@ukr.net*

UDC 657:005.95

Ahaverdiieva Kh. F., Ivanisov O. V., Lebedinska O. S. The Social Audit in the Theoretical Field of Social Responsibility

The publication is aimed at substantiating the necessity of carrying out social audit at domestic enterprises. The relevance and necessity of social audit in the context of the social responsibility of business is substantiated. The theoretical substantiation of the concept of «social audit» is researched. The peculiarities of carrying out social audit in certain subsystems of socio-labor sphere are generalized, using the peculiarities of foreign experience. Prospects for further research at the level of analysis is studying of peculiarities of organization of social audit in the implementation of economic activities by modern enterprises. In the applied aspect, specific mechanisms and technologies of social audit remain insufficiently studied.

Keywords: *audit, social audit, social responsibility, socio-labor relations, corporate social responsibility.*
Fig.: *1.* ***Bibl.:*** *14.*

Ahaverdiieva Khalida F. *– PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Economics and Social Sciences, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)*

Ivanisov Oleg V. *– PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Economics and Social Sciences, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)*

Lebedinska Olena S. *– PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Economics and Social Sciences, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)*
E-mail: *lebedinskayls@ukr.net*

Трансформація української економіки вимагає істотно нового погляду на роль соціально аудиту. Стан соціально-трудових відносин залишається одним із найважливіших індикаторів ефективності реформ у країні. Особливо це стосується соціальної сфери, реструктуризація якої викликала певні проблеми.

Економічні реформи в Україні сьогодні спрямовані на органічну трансформацію ролі держави в економічному розвитку країни. Однією з найважливіших і актуальних проблем є вдосконалення системи управління персоналом. Технологія організації соціального аудиту, функціонування системи аудиту персоналу є важливими чинниками розвитку господар-

ських суб'єктів, розвитку економіки держави та окремих регіонів. Незважаючи на наявність досліджень у цій сфері, викликає інтерес розгляд і аргументація щодо вдосконалення Концепції соціального аудиту, його основних елементів, що і пояснює актуальність обраної тематики статті.

На основі аналізу сучасного стану та тенденцій розвитку соціально- трудових відносин визначено, що їх формування в Україні потребує вирішення таких проблем: формування розвинутої системи соціального партнерства; усунення диференціації доходів населення; підвищення рівня економічного та соціального розвитку; підвищення соціальних стандартів, підвищення рівня заробітної плати, пенсій, соціальних виплат.

Наукові дослідження різних аспектів соціального аудиту на підприємстві знайшли відображення в працях таких зарубіжних і вітчизняних економістів, як Б. Бондарець, М. Буковинська, О. Гнатюк, О. Данилюк, Т. Калінеску, О. Мазурик, Н. Марушко, С. Полякова, А. Свиридов, О. Сотула, М. Чижевська, О. Чутчева, М. Шигун, О. Шулус, G. Lehman, H. Björkman & Emilie Wong та інші. Проте вони провели диференціацію соціального аудиту за напрямками, рівнями, терміном, масштабом, засобами використання, але не приділили достатньої уваги *сутності поняття* соціального аудиту та *визначенню його особливостей застосування* на вітчизняних підприємствах, виходячи зі специфіки їх діяльності в полі соціальної відповідальності бізнесу.

На сьогодні в міжнародній та вітчизняній практиці немає чіткого нормативно-правового визначення та регулювання соціального аудиту. Втім, питання, що є об'єктами дослідження соціального аудиту, визначені численними міжнародними актами та договорами, а також закріплені українським законодавством. У міжнародній практиці основою правового регулювання проведення соціального аудиту є корпоративна соціальна відповідальність як елемент реалізації концепції сталого розвитку. Відповідно соціальний аудит найчастіше застосовується як інструмент більш ефективної реалізації зазначеної концепції, а також з метою підтвердження звітів компаній зі сталого розвитку. У такому аспекті для оцінки рівня соціальної відповідальності при соціальному аудиті керуються стандартом SA 8000 «Соціальна відповідальність». Регулювання порядку, підстав проведення та змісту соціального аудиту в Україні відсутнє. Спробу заповнити цей пробіл зроблено у 2008 р., коли Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин представив проект Концепції формування національної моделі соціального аудиту. Проте на сьогодні він залишається лише науковою розробкою і не був прийнятий на законодавчому рівні [11].

Зарубіжний соціальний аудит спирається значною мірою на правові норми, зафіксовані в ряді універсальних міжнародних договорів, що закріплюють основні соціально-економічні вдачі: Статут Організації Об'єднаних Націй (1945), Загальна декларація прав людини (1948), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966), Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі (1975) та ін. [11].

У роботах російських вчених і в енциклопедичному словнику зазначено, що соціальний аудит підприємства (організації) – специфічна форма аналізу, ревізії умов соціальної сфери організації з метою виявлення факторів соціальних ризиків і вироблення пропозицій по їх зниженню [12]. Але зазначене поняття не може задовольнити тих, хто вважає теорію «соціоекономіки» методологічною основою соціального аудиту [13, с. 5].

Соціальний аудит здатний надати велику ефективність менеджменту. Він інтегрується з існуючими системами управління, і завдяки цьому менеджери, відповідальні за щоденне прийняття рішень, можуть більш ефективно використовувати інновації та реінжиніринг.

Соціальний аудит використовується як технологія контролю стратегічних цілей компанії. У процесі соціального аудиту стратегія компанії стає більш усвідомлюваною, водночас виявляються неузгодженості тактики і стратегії [11].

Російський вчений Ю. Попов вважає соціальний аудит соціоекономічною категорією та розглядає його як ефективний інструмент регулювання соціоекономічних відносин, який виходять далеко за рамки окремої організації й охоплює різні рівні соціальної сфери та має на меті не тільки виявлення соціальних ризиків, але й активний вплив на весь комплекс відтворення та розвитку людських ресурсів [7, с. 6].

У широкому розумінні соціальний аудит – це аналіз ефективності соціальних програм компанії та перевірка їх відповідності загальнодержавним стандартам, це інструмент соціального управління, що дозволяє виявити ступінь соціальної відповідальності на державному, галузевому, регіональному, корпоративному і особистому рівнях [10]. Йдеться про контроль з боку суспільства за здійсненням функцій держави в соціальній сфері, а щодо окремого підприємства – про надання соціальних гарантій персоналу з боку підприємства, натомість воно зобов'язується досягти очікуваних трудових стандартів. Ініціатором розвитку та впровадження соціального аудиту на вітчизняних підприємствах став приватний бізнес розвинених країн Заходу, який зацікавлений в ефективності трудових відносин на підприємстві [11].

У вузькому розумінні під соціальним аудитом варто розуміти верифікацію соціальної звітності, тобто перевірку соціальних аспектів діяльності компа-

нії, оцінку рівня дотримання організацією соціальних норм у процесі своєї діяльності, визначення ступеня виконання організацією договорів між керівниками та рядовими співробітниками або дослідження, що проводиться соціальними службами у сфері соціальних проблем, захисту навколишнього середовища тощо [1].

На думку Н. Кузнєцової, соціальний аудит – це спосіб об'єктивної оцінки стану соціальних відносин на різних рівнях (корпоративному, муніципальному, галузевому, регіональному, національному), що дозволяє виявити потенційні загрози погіршення соціального клімату, розкрити резерви розвитку людських ресурсів [3].

Соціальний аудит пропонується використовувати для оцінки соціальної безпеки найманого персоналу, під якою розуміється стан захищеності особи від можливих ризиків, пов'язаних з порушенням її життєво важливих інтересів у сфері соціальних прав і свобод (права на життя, на працю та її гідну оплату, на професійну освіту, лікування, відпочинок, гарантований соціальний захист з боку роботодавця). Н. Кузнєцова пропонує проводити соціальний аудит у п'ять етапів: 1. Збір інформації про стан соціально-трудових відносин на підприємстві з метою оцінки реальних і потенційних загроз його соціальній стабільності, можливих ризиків загострення соціально-трудових відносин. 2. Оцінка ризиків персоналу. 3. Оцінка соціальної та правової захищеності персоналу. 4. Оцінка соціального клімату. 5. Розробка заходів, спрямованих на забезпечення соціальної безпеки персоналу, підвищення рівня захищеності персоналу з метою формування соціальної політики організації [3].

Водночас цікавою є думка О. Чутчевої, яка розглядає соціальний аудит як перевірку даних щодо дотримання соціальних стандартів з метою висловлення незалежної думки аудитора про їхню ефективність та відповідність вимогам нормативно-правових актів. Таким чином, висвітлюючи основні напрямки наукового осмислення соціального аудиту, треба враховувати різні рівні його застосування: державний (аудит дотримання чинного соціально-забезпечувального законодавства), регіональний (аудит реалізації програм соціально-економічного розвитку регіону та дотримання соціально-забезпечувального законодавства на рівні регіону) та локальний (аудит усіх соціально-забезпечувальних стосунків, котрі складають соціальну діяльність на підприємстві із урахуванням специфіки його виробництва) [14, с. 44].

Деякі автори проблему соціального аудиту й інспектування розглядають як модель державного благодійного та спонсорського забезпечення населення, котрі застосовуються в органах соціального контролю; вказують на практичні аспекти застосування інструментів побудови системи контролю за наслідками соціального контролю та інспектування тощо [2].

Дослідженню актуальних проблем соціального аудиту присвячена монографія О. Мазурика, в якій автор визначає роль, потенціал і надає відповідні характеристики соціального аудиту в сучасному суспільстві; розкриває особливості процесу інституалізації соціального аудиту; здійснює аналіз концептуальної схеми проведення соціального аудиту тощо [4]. Зазначений автором процес інституалізації соціального аудиту можна використовувати в практичній діяльності в нашій державі.

Зазначене вище дає змогу стверджувати, що для соціального аудиту в Україні особливим предметом дослідження є людський ресурс, неефективність використання якого останнім часом супроводжується думкою про політичну, кримінальну, матеріальну та моральну відповідальність посадових осіб на різних рівнях управління.

З точки зору Н. Марушко, Г. Воляник, соціальний аудит в Україні може стати сучасним інструментом соціального партнерства, який перетвориться з механізму розв'язання конфліктних ситуацій у систему забезпечення економічної безпеки підприємств [6, с. 260]. На погляд авторів, використання соціального аудиту як сучасного інструменту соціального партнерства має право на існування.

У кінцевому підсумку суть соціального аудиту обмежується таким: на підставі зібраної інформації та подальшого її порівняння, зіставлення соціоекономічних показників конкретних підприємств з певними еталонами – проведення аналізу фактичного стану соціальних показників, виявлення їх динаміки, визначення впливу цих показників на результати діяльності об'єкта соціального аудиту, формування висновку та надання рекомендацій щодо покращення соціоекономічних показників діяльності конкретного підприємства.

Таким чином, здійснивши аналіз праць вітчизняних і зарубіжних учених щодо визначення сутності соціального аудиту, можна зробити висновок, що всі вони мають право на існування, хоча і не позбавлені недоліків. Вивчення наукових доробків дозволило виділити декілька проблемних питань щодо трактування сутності соціального аудиту:

1) ототожнення соціального аудиту та аналізу;

2) неоднозначність визначення понять;

3) неповнота визначення понять.

Виявлено, що перші два проблемні питання перетинаються між собою через відсутність чіткого розмежування сутності понять «соціальний аудит» та «аналіз». Це пов'язано з тим, що деякі дослідники звужують сутність поняття аналізу, залишаючи поза увагою те, що аналіз на сьогодні виступає важливою економічною категорією.

Групування підходів учених до визначення сутності соціального аудиту наведено на *рис. 1.*

Рис. 1. Групування підходів учених до визначення сутності аудиту

Джерело: узагальнено авторами.

Наведені тлумачення свідчать, що сутність аналізованого поняття, перш за все, пов'язана з оцінюванням і аналізом соціальних аспектів діяльності підприємства. Як видно з наведених визначень, поняття соціального аудиту, запропоновані різними вченими, не повною мірою відображають багатоаспектність даної дефініції.

На нашу думку, поняття соціального аудиту повинно включати, окрім базової компоненти, ще певні структурні елементи, через які повністю розкриється сутність, а саме: чітке спрямування соціального аудиту, мета його здійснення та врахування ключової ознаки як соціоекономічної категорії.

Саме з урахуванням цього соціальний аудит пропонується розуміти як соціоекономічну категорію ефективної системи управління персоналом, накопичення й оцінювання інформації стосовно соціальних аспектів підприємства та різних рівнів соціальної сфери з метою визначення ступеня соціальних ризиків та встановлення відповідності інформації критеріям.

О. Сотула та Н. Юсіф зазначають, що соціальний аудит в Україні є достатньо новим і малопоширеним явищем, доволі важливим інноваційним проектом, який може служити ефективним інструментом регулювання соціоекономічних відносин для підняття їх на якісно новий рівень [9, с. 50]. Вони зазначають, що у Франції основним напрямками соціального аудиту є: відповідність правовим нормам (юридичний аудит); соціально-трудові стосунки на підприємстві (аудит трудових стосунків); можливості підприємства реалізувати стратегічні цілі (аудит соціальної стратегії). Водночас соціальний аудит у Німеччині спрямований на реалізацію двох найважливіших завдань: надання допомоги роботодавцям у дослідженні соціальної складової виробничих процесів та аналізі дотримання на рівні підприємств соціально-трудових прав працівників [9, с. 50]. Україні необхідно використати досвід країн щодо поділу соціального аудиту на юридичний (соціально-юридичний аудит), аудит трудових стосунків, аудит соціальної стратегії. Від Німеччини доцільним буде перейняти досвід корисності соціального аудиту як для роботодавців, так і для працівників підприємств, організацій, закладів.

За його О. Сотули, предметом соціального аудиту є достовірна й об'єктивна інформація, що надходить з усіх рівнів обстеження соціоекономічних стосунків через аналіз чинної нормативно-правової документації (закони, укази, угоди, договори, накази, положення, статути, стандарти, інструкції та інші нормативні акти), а також оцінка інформації, отриманої за допомогою досліджень, опитувань, інтерв'ю, моніторингу статистичних даних тощо [8, с. 144].

Як стверджують Н. Марушко та Г. Воляник, соціальний аудит, має значення для власників, інститутів громадянського суспільства, інвесторів, споживачів, менеджерів, працівників. Предметом обстеження соціального аудиту є матеріальні активи соціальної сфери, фінансово-економічна інформація соціальної спрямованості, людський ресурс [5, с. 170].

Таким чином, існує об'єктивна основа безпосередньої зацікавленості в соціальному аудиті насамперед самої бізнес-спільноти та представників організацій. Залучення до соціального аудиту інститутів громадянського суспільства дозволяє державі виступати не контролером, а переважно координатором соціоекономічних відносин і тим самим надавати більш гнуч-

кий характер системі регулювання відносин у соціальній сфері. Соціальний аудит має можливість стати ефективним інструментом соціального партнерства, що дозволяє здійснювати діалог між зацікавленими сторонами на основі достовірних результатів добровільного, незалежного й об'єктивного аудиторського обстеження, що має на меті досягнення консенсусу в регулюванні соціоекономічних відносин [11].

Зазначене вище дає змогу стверджувати, що соціальний аудит є досить стійкою системою з характерними рисами, процедурами, технологіями, а також специфічними проблемами та методами їх вирішення й аналізу нефінансової звітності. Він, водночас, є інструментом, який допоможе менеджерам зрозуміти і зпрогнозувати потреби соціоекономічного суспільства, дасть змогу забезпечити інформацією про інтереси, потреби та очікування, забезпечуючи тим самим взаємозалежність, яка існує між бізнесом і суспільством, заохочуючи взаємність, тобто соціальний аудит забезпечує двосторонній розвиток. У довгостроковій перспективі соціальний аудит дозволить оптимізувати процеси управління персоналом на підприємстві, прийняття адміністративно-управлінських рішень на різних рівнях управління, у тому числі й на державному.

На основі проведеного дослідження з'ясовано, що одним із інструментів реалізації соціального партнерства на підприємстві є соціальний аудит. Метою цього аудиту є контроль якості та відповідності його принципам соціального партнерства в умовах реструктуризації. Соціальний аудит проводиться на основі оцінювання складових соціального та економічного рівнів за системою показників, що характеризують кожний розділ та підрозділи підприємства. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Простаков Г. Будильник для бизнеса и государства. Эксперт. 2004. URL: http://www.expert.Ua/articles/16/0/5391

2. Калінеску Т. В., Шаповалова Т. В., Ліхоносова Г. С. Соціальний аудит та інспектування : підручник. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013. 380 с.

3. Кузнецова Н. В. Социальный аудит как метод диагностики социальной безопасности персонала. *Известия Иркутской государственной экономической академии*. 2011. № 6. С. 147–151.

4. Мазурик О. В. Соціальний аудит: теоретичні засади та технологія застосування в Україні : монографія. Донецьк : Східний видавничий дім, 2013. 316 с.

5. Марушко Н. С., Воляник Г. М. Соціальний аудит як інструмент соціальної безпеки підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2013. № 767. С. 164–171.

6. Марушко Н. С., Воляник Г. М. Соціальний аудит як комплексна інноваційна технологія економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2013. Вип. 1. С. 257–267.

7. Попов Ю. Н. Социальный аудит в системе регулирования социально-трудовых отношений // Социальный аудит: проблема развития : сборник. М. : Издательский дом «АтиСо», 2008. 91 с.

8. Сотула О. В. Соціальний аудит: можливості та перспективи застосування на регіональному рівні. *Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки*. 2013. № 4. С. 142–147.

9. Сотула О., Юсіф Н. Соціальний аудит як важлива складова економічного розвитку держави. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки*. 2014. Вип. 36 (2.2). С. 49–54.

10. Социальный аудит: технологии, стандарты, основные понятия : Словарь-справочник. М. : Изд-во «АтиСо», 2007. 320 с.

11. Социальный аудит: сущность, содержание, виды. URL: https://studme.org/61866/sotsiologiya/sotsialnyy_audit_suschnost_soderzhanie_vidy

12. Управление организацией : энциклопедический словарь / под ред. А. Г. Поршнева, А. Я. Кибанова, В. Н. Гунина. М. : ИНФРА-М, 2001. 822 с.

13. Шулус А. А. Социоэкономика как межотраслевая наука: вопросы предмета, метода и форм институализации. *Труд и социальные отношения*. 2008. № 1. С. 4–11.

14. Чутчева О. Г. Соціальний аудит як інститут права соціального забезпечення. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2013. № 26. С. 40–46.

REFERENCES

Chutcheva, O. H. "Sotsialnyi audyt yak instytut prava sotsialnoho zabezpechennia" [Social audit as an institution of social security law]. *Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka*, no. 26 (2013): 40-46.

Kalinesku, T. V., Shapovalova, T. V., and Likhonosova, H. S. *Sotsialnyi audyt ta inspektuvannia* [Social Audit and Inspection]. Luhansk: Vyd-vo SNU im. V. Dalia, 2013.

Kuznetsova, N. V. "Sotsialnyy audit kak metod diagnostiki sotsialnoy bezopasnosti personala" [Social audit as a method of diagnosing the social safety of personnel]. *Izvestiya Irkutskoy gosudarstvennoy ekonomicheskoy akademii*, no. 6 (2011): 147-151.

Marushko, N. S., and Volianyk, H. M. "Sotsialnyi audyt yak instrument sotsialnoi bezpeky pidpryiemstva" [Social audit as an instrument of social security of the enterprise]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*, no. 767 (2013): 164-71.

Marushko, N. S., and Volianyk, H. M. "Sotsialnyi audyt yak kompleksna innovatsiina tekhnolohiia ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstva" [Social audit as a complex innovative technology of enterprise economic security]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriia ekonomichna*, no. 1 (2013): 257-267.

Mazuryk, O. V. *Sotsialnyi audyt: teoretychni zasady ta tekhnolohiia zastosuvannia v Ukraini* [Social Audit: Theoretical Foundations and Application Technology in Ukraine]. Donetsk: Skhidnyi vydavnychyi dim, 2013.

Popov, Yu. N. "Sotsialnyy audit v sisteme regulirovaniya sotsialno-trudovykh otnosheniy" [Social audit in the system of regulation of social and labor relations]. In *Sotsialnyy audit: problema razvitiya*. Moscow: ID «AtiSo», 2008.

Prostakov, G. "Budilnik dlya biznesa i gosudarstva" [Alarm clock for business and government]. Ekspert. 2004. http://www.expert.Ua/articles/16/0/5391

"Sotsialnyy audit: sushchnost, soderzhaniye, vidy" [Social audit: the essence, content, types]. https://studme.org/61866/sotsiologiya/sotsialnyy_audit_suschnost_soderzhanie_vidy

Shulus, A. A. "Sotsioekonomika kak mezhotraslevaya nauka: voprosy predmeta, metoda i form institualizatsii" [Socio-economics as an intersectoral science: the issues of the subject, method and forms of institutionalization]. *Trud i sotsialnyye otnosheniya*, no. 1 (2008): 4-11.

Sotsialnyy audit: tekhnologii, standarty, osnovnyye ponyatiya : Slovar-spravochnik [Social audit: technologies, standards, basic concepts: Dictionary-reference]. Moscow: Izd-vo «AtiSo», 2007.

Sotula, O. V. "Sotsialnyi audyt: mozhlyvosti ta perspektyvy zastosuvannia na rehionalnomu rivni" [Social audit: opportunities and prospects for application at the regional level]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriia : Ekonomichni nauky,* no. 4 (2013): 142-147.

Sotula, O., and Yusif, N. "Sotsialnyi audyt yak vazhlyva skladova ekonomichnoho rozvytku derzhavy" [Social audit as an important component of the economic development of the state]. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Ser. : Ekonomichni nauky*, no. 36 (2.2) (2014): 49-54.

Upravleniye organizatsiyey : entsiklopedicheskiy slovar [Organization management: encyclopedic dictionary]. Moscow: INFRA-M, 2001.